

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 57. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius01val-shoot-idm140153320504688.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

VII.

Medens ikke en eneste Udgave kendes af Katekismen 1537, findes der af Haandbogen 1538 en Mængde Optryk.

1-2. Fra Palladius' Levetid er to Udgaver bevaret, en fra 1556 og en fra 1557. Begge er tillige med andre Smaaskrifter indbundne sammen med Kirke-Salmebogen; de betragtedes vistnok ligefrem som Tillæg til denne². Exemplarer af disse Udgaver findes paa Univ. Bibl. i Kbh.; Expl. af Udg. 1557 er defekt, idet Bl. E 7 og E 8 mangler.

Titlen er: *Enchiridion. En liden Catechismus eller Christelig tucht gantske nyttelig for alle Sogneprester oc Predickere. D. Mart. Luth.* Paa sidste Blad staar: *Prentet i Lybeck hos Jørgen Richoff. MDLVI* 5.

Udgaverne svarer nøje til Originaludgaven 1538, hvad Indholdets Ordning og Omfang, Ordvalg og Ordstilling angaar; kun er, som vi har set, Titlen forandret, og desuden er den korte Indholdsoversigt 1538 ombyttet med en ^{***} 58 meget udførlig¹. Endelig er ligesom i alle senere Udgaver Bugenhagens latinske Fortale udeladt, hvorimod Palladius' Efterskrift her som i senere Udgaver er bevaret, ^{*} 59 Ortografien og enkelte grammatiske Former er ændret¹. Ogsaa Billedstof og Typeudstyrelse er forskellig fra Originaludgavens; men i alle disse Henseender stemmer de to Udgaver indbyrdes overens².

3. Paa d. kgl. Bibl. haves et Optryk af samme Udgave fra 1566. Exemplaret er defekt, men viser en fuldstændig Overensstemmelse med Udgaverne 1556 og 1557³. Dog er Træsnittene til 1. og 2. Bøn forskellige fra de tidligere ^{**} 60 Udgavers. Ogsaa denne Udgave er trykt hos Jørgen Richolff i Lybeck.

4. Fra 1567 findes et Optryk paa Univ. Bibl. hvis Text stemmer med Udg. 1556-66, men hvis Træsnit er forskellige herfra. Bogen er trykt af Assverus Krøger i Lybeck. Det bevarede Exemplar er defekt¹.

5. Endnu et Lybecker-Tryk fra 1568 skal existere. Det er beskrevet af Mynster (Om de danske Udg. af Luthers Katechismus, 2. Udg., 1837, S. 25). Det ejedes i Mynsters Tid af Forstander Borch; hvor det nu er, vides ikke, Mynster siger om denne Udgave: "Den svarer ganske til den nys beskrevne [Udg. 1566], undtagen at den er lidet correctere".

6. Fra 1586 haves en Udgave af Palladius' Haandbog, men i denne Udgave findes forskellige Textændringer, om hvilke der kan henvises til Bangs Katekismushistorie (I, 247-49)². Bogens Titel er: *Enchiridion. En liden Catechismus/ etter Christelig Lerdøm: Gantske nyttelig for alle Sogneprester oc Predickere. Ocsaa for Børn oc vngt Folck. Doct. Mart. Luth. Prentet i Kiøbenhaffn aff Laurentz Benedicht. 1586. Cum Privilegio.* Indholdets Omfang og Ordning - med den lange Indholdsfortegnelse og med Udeladelsen af Bugenhagens Forord - svarer nøje til Udgaverne 1556-68, og ligesom disse Udgaver er Bogen forsynet med Træsnit. Exemplar af Bogen findes i Christiania Univ. Bibl.

7. Optryk af denne Udgave fra 1594 findes i A. Chr. Bangs Eje. Se hans Katekismushistorie S. 249-50. Træsnittene er forskellige fra forrige Udgaves.

8-9. Et Optryk fra 1601 findes paa Kbh.'s Univ. Bibl. Det er trykt i Kbh. af *Thomas Steinhart* efter en nu tabt Udgave fra s. A., som var prentet af *Hans Stockelmann* i Kbh.; endog dennes Navn er nemlig optrykt paa sidste Side, jfr. Bang an. Skr. S. 250. Udgavens Text ^{**} 61 stemmer med Udgaven 1586¹, hvorimod Træsnittene er forskellige herfra.

10. Et Optryk fra 1608 uden Angivelse af Bogtrykker og Trykkested findes paa d. kgl. Bibl. Baade Text og Træsnit stemmer med Udgaven 1601. Jfr. Bang an. Skr. S. 250.

11. En med Nr. 10 nøje overensstemmende Udgave uden Aarstal, men med Bogtrykkerangivelse (*Henrick Waldkirch*) findes paa d. kgl. Bibl. Ligheden i Typer, Træsnit, Format og hele Udstyrelse gør det utvivlsomt, at Nr. 10 og Nr. 11 er trykt af samme Bogtrykker, altsaa at ogsaa Nr. 10 er trykt af *Henrich Waldkirch*².

De ovennævnte Udgaver er Optryk - med ingen eller faa Ændringer - af Palladius' *Enchiridion*, indeholdende Katekismen, Tillæggene, Vielses- og Døbebogen, Luthers Fortale og Palladius' Efterskrift. Men desuden er Palladius' Haandbog benyttet i en Katekismusudgave fra 1575 med Titlen: *En Liden Catechismus eller Christelige Lærdøm/ gantske nyttelig for vngt Folck oc Børn. D. Mart. Luth. 1575.* Her findes hverken Luthers Fortale eller Palladius' Efterskrift. Heller ikke Vielses- og Døbebogen. Desuden er der foretaget vigtige Ændringer ved Katekismusteksterne, i det disse er bragt i fuldstændig Overensstemmelse med de autoriserede Katekismustekster i Alterbogen 1564 (som ovf. omtalt bevares disse Ændringer til Dels i Udgaverne 1586-1608), Bogen er ikke forsynet med Træsnit. Exemplar i Karen Brahes Bibl. Optryk af denne

Palladius, Peder, *Peder Palladius' Danske Skrifter*, 1911-1926

Udgave fra 1601 - trykt af Hans Stockelmann i Kbh. - haves paa d. kgl. Bibl.3.

Endelig maa det nævnes, at Palladius' Oversættelse delvis benyttes i den ny Oversættelse af Luthers Enchiridion, som Resen udgav i 1608, og til Grund for hvilken han havde lagt Leipziger-Udgaven af 1544.

* * *